

Spåren efter nybyggarna

TEXT OCH FOTO:
CHRISTOFFER NILSSON





Statyn i Chisago City, norr om Minneapolis, föreställer den svenske författaren Vilhelm Moberg. I slutet av 1940-talet tillbringade han flera månader i de här svenskbygderna för att samla material inför böckerna om utvandarna. Eftersom han inte hade någon bil tog han sig runt på cykel.

Mellan 1845 och 1930 lämnade 1,3 miljoner människor Sverige för att söka sig en bättre tillvaro. För nästan alla var slutmålet USA. Störst avtryck har den svenska invandringen gjort i delstaten Minnesota, där en av tio invånare har någon form av svensk bakgrund.

Men vad betyder det att vara svenskättling i dag? Och på vilka sätt tar det sig uttryck? Vi åkte till Minneapolis och svenskbygderna i Chisago County i Minnesota för att träffa de som upplever det.

På andra sidan bordet sitter borgmästaren i den lilla orten Lindstrom och sjunger psalmen "Tryggare kan ingen vara". Låt vara med grov amerikansk brytning. Men inte desto mindre på svenska. Märkligt? Tja, inte med tanke på att svenskbygderna här kring Chisagosjön i östra Minnesota fortfarande anses vara de "svenskaste" i USA.

Vi befinner oss i källaren till Chisa-

go Lake Evangelical Lutheran Church i Center City, ett samhälle en timmes bilresa norr om Minneapolis.

Bob Porter, ordförande i kyrkans historieutskott, har bjudit in till fika med personer från trakten för att utbyta tankar kring det svenska och svenskamerikanska arvet i regionen. Till kaffet serveras sockrade pepparkakor.

Center City har numera vuxit ihop

22

... procent av invånarna i Center City anger att de har helt eller delvis svensk bakgrund.

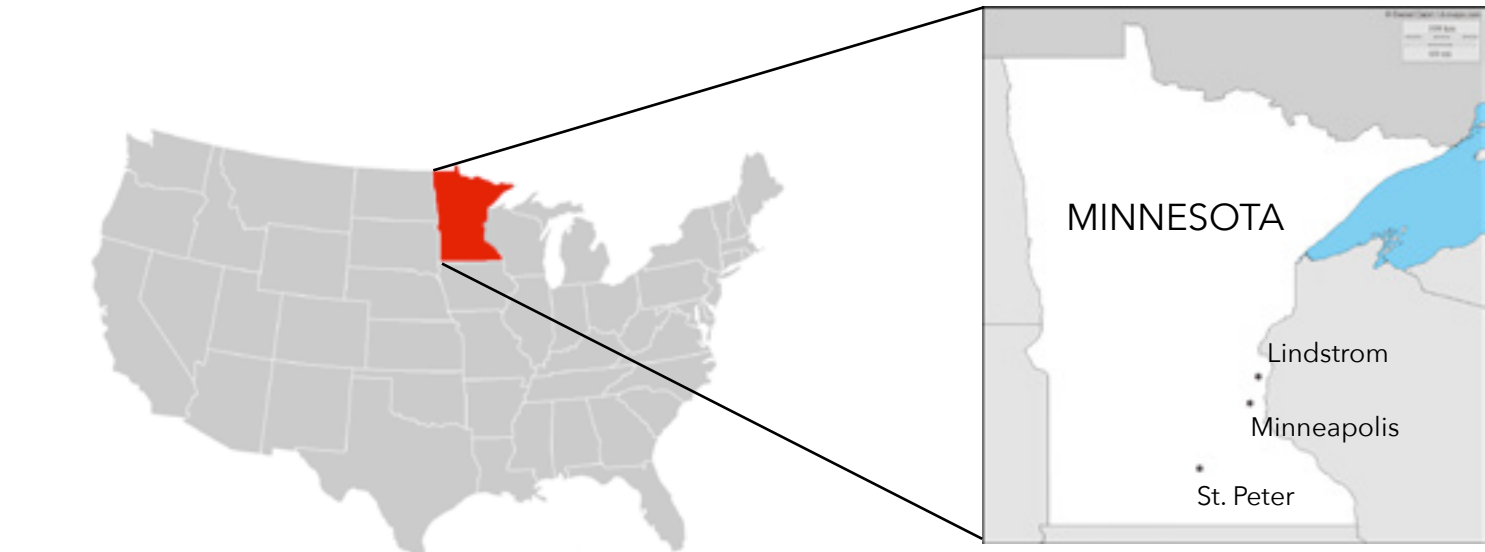
med Lindstrom och Chisago City, till den grad att det inte längre finns några synliga stadsgränser. Sammanlagt bor här ungefär 10000 invånare, många med svenskklingande namn. Hit kom många av de första svenska invandrarna under andra hälften av 1800-talet. Församlingen i Center City grundades 1854 och var en av de första svenska församlingarna i Minnesota. Det var också till Chisago-

sjön Karl-Oskar, Kristina och deras utvandrande sällskap anlände och slog sig ner i Vilhelm Mobergs Utvandrarserie. Författaren själv tillbringade flera månader i trakterna för att efterforska den svenska invandringen till området inför skrivandet av romanerna.

Fortsättning på nästa sida



Bob Porter, ordförande i historieutskottet i Chisago Lakes församling, visar kyrkans historiska samling. Eftersom församlingen grundades och leddes av svenska invandrare består mycket av materialet av svenskamerikaner och deras ättlingar.



På kyrkogården i Center City syns idel svenskklingande namn på gravstenarna.



I gästboken på Lindstroms turistbyrå är det likaså namn och orter med tydliga svenska förtecken.

Enligt en studie från 2000 av svenska traditioner och det svenska språket på landsbygden i bland annat Minnesota sjungs svenska psalmer i ungefär hälften av alla tillfrågade kyrkor. Den överlägset vanligaste psalmen var just "Tryggare kan ingen vara". I svenskamerikanska hem har svenskan däremot en svagare ställning. Av de svarande talar 20 procent svenska varje dag. Majoriteten använder inte språket över huvud taget eller endast vid särskilda tillfällen.

—Förr läste vi svenska i high school men inte nu längre, säger mannen bredvid Lindstroms borgmästare Keith Carlson.

Svenska kan fortfarande höras här i trakten, men det är ett utdöende språk som har tappat kontakten med modersmålet för länge sedan. Den amerikanske språkforskaren Nils Hasselmo studerade under 1960-talet den svenskamerikanska dialekt som talades här.

—Han kom fram till att svenskan som talades här för 50 år sedan var

"fryst". De pratade som svenskar på 1850-talet. På samma sätt är synen på Sverige i dag många gånger fryst och präglas av nostalgi, säger en annan man kring bordet i kyrkokällaren.

—Vi är likadana nu som då, det gamla Sverige. Vi är fast i det förgångna. Vi och Sverige har utvecklats åt två olika håll, säger Mark Wikelius som har bott i Lindstrom i hela sitt liv.

Alla hans åtta gammelföräldrar kom från Sverige på 1800-talet.

—Så jag är mer svensk än de flesta svenskar, säger han och ler.

De huvudsakliga invandrargrupperna i Minnesota under 1800-talet var i storleksordning tyskar, normmän och svenskar. Chisago County dominerades däremot av svenskar. Och det gör det fortfarande, enligt vissa.

—Idag är det framför allt ättlingar till skandinaver som är aktiva och synliga i det här området. Man ser inte så mycket av tyskar här till exempel, säger en av kvinnorna runt bordet.

Svenskarna dominerar även på ett något mer makabert område, näm-

FAKTA UTVANDRINGEN FRÅN SVERIGE

■ **När?**
Cirka 1840-1930.

■ **Vem?**
Bönder, skogs- och industriarbetare. Unga kvinnor som jobbade som hushållerskor och sömmerskor i städerna.

■ **Varför?**
Fattigdom och svält. Religion.

■ **Från?**
Huvudsakligen landsbygden i Småland och angränsande landskap. Även övriga delar av Sverige.

■ **Till?**
Minnesota, Mellanvästern, Chicago, Kalifornien. Senare också Kanada.

ligen kyrkogården i Center City. Här lyder namnen på gravstenarna Lindgren, Andersson, Petersson, Nelson, Dahlgren och så vidare. Den ständiga närvaron av svenska inslag i området har skapat en positiv, om än något generaliserande, bild av Sverige och svenskar.

—Jag tror att de flesta tänker på svenskar som intelligenta, snygga, politiskt i framkanten och villiga att prova nya saker, säger en av männen i kyrkan.

Varje rum i kyrkans källare har fått namn efter ett svenskt landskap. Över en dörröppning sitter en skylt där det står "Heritage Room". Ett skåp målat i grälla färger, blått och gult, lyser upp det lilla rummet som är fyllt till brädden med tavlor, fotografier, böcker, kartor och möbler som har samlats genom åren sedan kyrkan byggdes 1882. En öppen så kallad amerikakista visar upp en svensk utvandrarens ägodelar. Lite kläder, en hatt och en bibel. Men att tillhörigheterna ska vara autentiska verkar inte vara så

viktigt. På kistlocket hänger en svart klänning. Bob pekar på den och smäler.

—Den där hittade jag på en loppmarknad. Jag tyckte den såg gammal ut, så jag hängde dit den.

Utanför turistbyrån i Lindstrom blåser kalla decembervindar. Här inne visar broschyrerna längs ena väggen vad som finns att se och göra i området. Det genomgående temat stavas Sverige och Vilhelm Moberg. Chisago-regionen, där vi befinner oss, profilerar sig som ett av de "svenskaste" områdena i USA i dag.

Det är också en flitigt besökt plats av turister från Sverige. På ett bord inne på turistbyrån ligger en gästbok. Personer från bland annat Uppsala, Ängelholm, Sävsjö, Borås, Lund och Kungälv har hittat hit bara under de senaste månaderna. En två decimeter hög amerikansk flagga står också på bordet, omringad av skandinaviska flaggor i samma storlek. Största delen av bordsytan täcks av en Sverigekarta och en affisch med de

svenska landskapens respektive folkdräkter.

Kanske är just Lindstrom den plats i Minnesota, kanske rent av i hela USA, där spåren efter den svenska invandringen är tydligast, åtminstone rent visuellt. Affärsskyltarna längs huvudgatan är skrivna både på engelska och svenska. Här finns också restaurangen Swedish Inn, en väggmålning föreställande svenska flaggan och stora dalahästar på längs en annan vägg. En staty av Karl-Oskar och Kristina, liknande den i Karlshamn, pryder infarten. Och på långt håll kan du se det centralt belägna vattentornet, i form av en kaffekanna, som hälsar dig "Välkommen till Lindström".

Frågan är om det bara handlar om en kommersiell yta för att locka turister eller om det också går att hitta djupare avtryck efter den svenska invandringen?



Längs den närmare två mil långa Park Avenue i största staden Minneapolis



Swan Johan Turnblad, omkring 1893.

ligger American Swedish Institute, ASI, ett museum och kulturcenter som anordnar språk- och hantverkskurser, utställningar, föreläsningar och andra aktiviteter knutna till framför allt svensk kultur och svenska traditioner men också övriga Norden och frågor kopplade till invandring.

Verksamheten huserar i den arrika Turnblad Mansion som donerades av den svenskamerikanske tidningsredaktören Swan Johan Turnblad 1929 för att där driva en organisation som skulle värda relationerna med Sverige och den svenska kulturen.

Swan Turnblad förkroppsligar fortfarande på många sätt den (svensk) amerikanska drömmen om en person, invandrad eller inte, som börjar på samhällets botten och under årens lopp, efter mycket slit, företagsamhet och viljekraft, skapar sig ett gott och rikt liv — ofta i en materiell innebörd.

Även om långt ifrån alla svenskar som emigrerade till USA lyckades i samma mening som Turnblad börjar hans historia på liknande sätt som

hundratusentals andra utvandrarsvenskar.

1867 drabbades Sverige av ovanligt kallt väder under sommaren och hösten, vilket innebar att många bönder skördar gick om intet. Många kunde inte ens få ihop tillräckligt med grödor att plantera inför nästa års skörd. Sommaren 1862 gjorde vädret en helomvändning. En otrolig hetta torkade ut i princip allt som ens försökte att växa.

Den efterföljande svälten ledde till att hela familjer gav sig ut på vägarna för att tigga. Det var nu som det stora landet i väster för många svenskar började bli ett alternativ på allvar.

Sex år tidigare, 1862, genomfördes i USA under president Abraham Lincoln Homestead Act — "hemmanslagen" — som kom att visa sig mycket avgörande för att Mellanvästern skulle dra till sig många svenska, och skandinaviska, invandrare.

Homestead Act innebar att amerikanska medborgare, eller den som hade sökt medborgarskap, hade

möjlighet att ansöka om närmare 65 hektar statlig odlingsmark mot en mindre registrerings- och lagfartsavgift. Villkoret för att slutgiltigt få äga marken var att nybyggaren ifråga var tvungen att bo på och odla jorden i fem år.

Lagen infördes för att skynda på koloniseringen av USA:s västra del, från Mississippifloden till Stillhavskusten, som vid den här tiden fortfarande var relativt glesbefolkad. Därför kom många svenskar, vana vid jordbruks- och skogsarbete, vid den här tiden att slå sig ner i områdena strax väster om Mississippifloden i Minnesota och ända ner till Missouri. 1868 anlände så Sven Johan Olofsson endast sju år gammal tillsammans med sin familj till New York City med ångbåt från Liverpool. Resan hade utgått från hemmet i Vislanda i Småland där familjen hade försörjt sig på jordbruk.

Därför valde svenskarna Minnesota ...

Den amerikanska historikern H. Arnold Barton har pekat på fyra huvudförklaringar till att svenskarna valde att bosätta sig i Minnesota:

1. Tidpunkten

1860-talets sista år innebar hårda tider i Sverige med svält och fattigdom. I USA var marken öster om Mississippi redan upptagen vilket ledde till att svenskar slog sig ner bland släktingar och vänner i Minnesota.

2. Förutsättningen

Homestead Act, jordförvärlagen, underlättade rejält ekonomiskt för nybyggare, och många svenskar utnyttjade förmånen efter amerikanska inbördeskriget.

3. Transportmedlen

Övergången från segel- till ångfartyg gjorde Atlantasorna snabbare, bekvämare och billigare. Utbyggnaden av järnvägen i USA skapade många arbeten för invandrare.

4. Marknadsföringen

Efter inbördeskriget försökte många delstater i Mellanvästern att locka till sig människor dels från de östra delstaterna, dels från Europa. 1867 grundades Minnesotas egna emigrantkontor med svenskamerikanen

Hans Mattson som chef. Han var mest intresserad av att få sina landsmän att komma till Minnesota. Genom att dela ut gratis brevpapper, kuvert och frimärken fick han svenskar i USA att skriva hem om alla

fördelar med Minnesota och dess städer. 1871–1876 var han mest i Sverige för att göra reklam för delstaten. Varje resa återvände han till Minnesota med nya invandrare.



Jenn Stromberg på American Swedish Institute tror att människor söker sig hit för att känna tillhörighet och utbyta erfarenheter och kunskap om sitt svenska förlutna. "Traditioner och seder går i arv från äldre generationer, och de har utvecklats på olika sätt i USA och Sverige."

Svens halvbror Peter hade några år tidigare utvandrat och bodde nu i Goodhue, Minnesota, dit de ny-anlända smålänningarna också flyttade. Här hade Peter antagit efternamnet Turnblad som sedan resten av familjen bytte till vid ankomsten till New York. Det dröjde heller inte länge innan Sven amerikaniserade sitt namn till Swan.

Likt familjen Turnblad var det ofta dubbla faktorer som spelade in i beslutet att emigrera, så kallade "push" och "pull". Hemlandet Sverige såg inte ut att erbjuda förutsättningar för ett drägligt liv – "push". Samtidigt skrev släktingar och/eller vänner i USA brev hem till de som var kvar och berättade om sitt nya, goda liv "där borta" – "pull".

Swan flyttade till Minneapolis

1879 där han fick jobb som sättnare på en av de många svenskamerikanska tidningarna. Efter att ha investerat i aktier till den nystartade tidningen Svenska Amerikanska Posten valdes han 1885 till vd för samma tidning.

Under hans ledarskap blev tidningens ekonomiska bekymmer sålde flera styrelsemedlemmar sina andelar billigt till Swan som 1888 ägde majoriteten av aktierna. 1901 blev han ensam ägare av Svenska Amerikanska Posten.

Under decennierna byggde Swan upp en liten förmögenhet, inte minst när han 1920 sålde tidningen för 150 000 dollar.

1903 hade han köpt en bit

"Majoriteten har aldrig varit i Sverige. Så det de vet om Sverige är det som finns här."

Jenn Stromberg

tomtmark vid Park Avenue i Minneapolis där han lät bygga en minst sagt skrytsam bostad åt sig och sin fru. Fem år senare stod huset klart.

I mitten av 1920-talet började Swan undersöka möjligheterna att donera den praktfulla byggnaden till en svenskamerikansk organisation som skulle hylla svenskamerikaners insatser i USA och värna svensk kultur.

Efter fruns bortgång 1929 mottog Swan ett brev från Sveriges kronprins, Gustaf Adolf, där denne gick med på att vara skyddspatron åt en eventuell svenskamerikansk organisation.

Swan blev mycket hedrad av detta brev och kunde snart underteckna stadgarna för "American Institute of Swedish Arts, Literature and Science".

Namnet ändrades till American Swedish Institute efter Swans död 1933.



Sommaren 2012 invigdes Nelson Cultural Center, en tillbyggnad till American Swedish Institute, ritad enligt modern svensk arkitektur med fokus på miljö och hållbarhet. Kontrasten mellan det slottsliknande Turnblad Mansion med tornrum, stenfasader och stora träportar och den gråa, fyrkantiga och glasintensiva tillbyggnaden är minst sagt slående. Övergången mellan byggnaderna är skarp och hård.

På samma gång kan just den uppenbara kontrasten vara en fullt medveten metod för att symbolisera och framhäva ASI:s nuvarande

arbete: en blandning mellan då och nu, gammalt och modernt.

–ASI grundades för att upprätthålla kontakten med det moderna Sverige, säger Jenn Stromberg, kommunikationschef på ASI.

Enligt henne har ASI ungefär 5 000 hushåll som medlemmar, och institutets mål är att föra samman människor med det svenska arvet och det moderna Sverige.

–Jag tror att de kommer hit för att det känns bra. Många här är medlemmar i ett kyrkosamfund också, och det här blir som deras andra kyrka. Ett ställe där man kan känna tillhörighet och bli uppskattad. Folk upptäcker saker som de har gemensamt eller kommer hit och lär sig om nya saker. I Minnesota har tio procent av invånarna svensk härkomst, men det är

ingenting som alla går runt och tänker på, menar Jenn.

–Oftast lever det svenska arvet upp vid högtider när man träffar släkt och vänner. Traditioner och seder går i arv från äldre generationer, och de har utvecklats på olika sätt i USA och Sverige.

Hon menar därför att en viktig anledning till att så många håller kvar vid sin svenska historia är nostalgi. Fast en nostalgi baserad på den svenskamerikanska svenskheten.

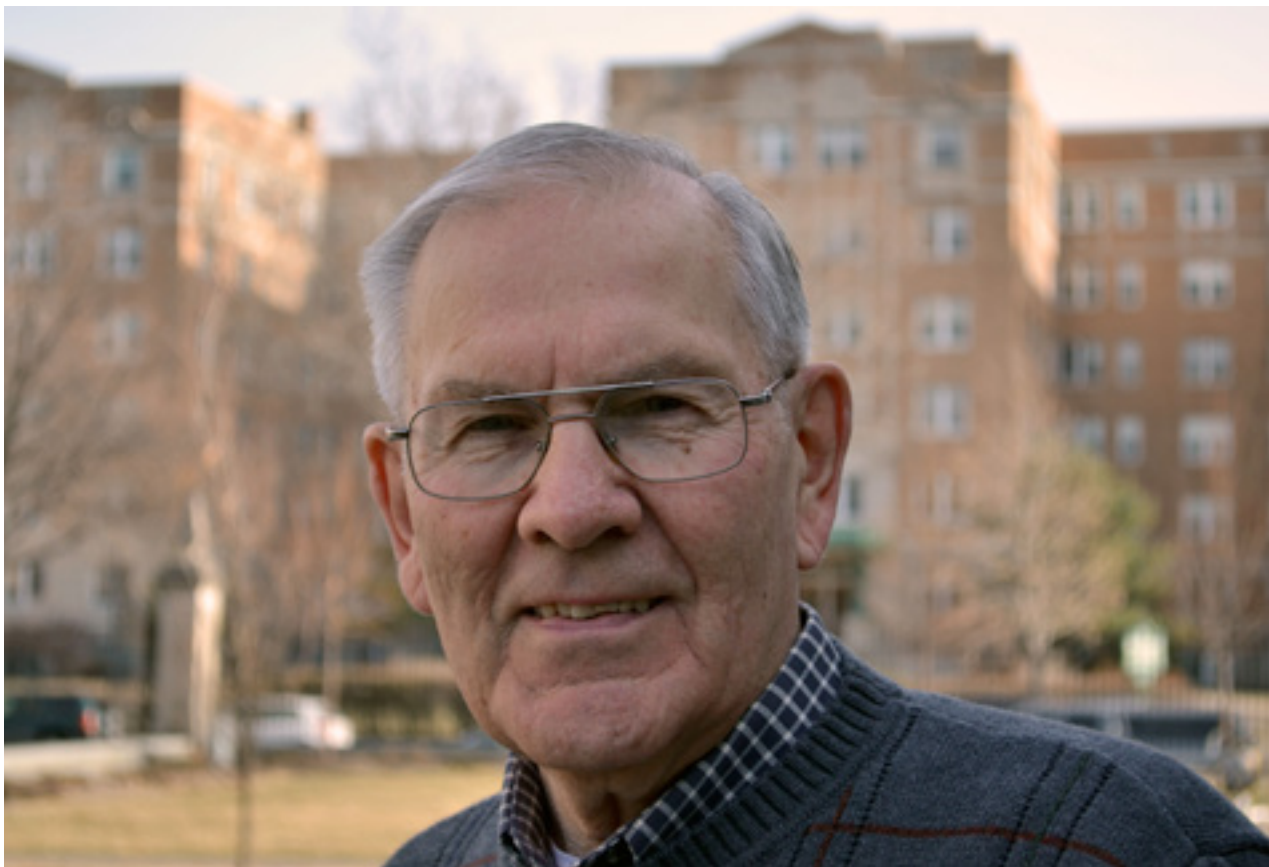
–Majoriteten har aldrig varit i Sverige. Så det de vet om Sverige är det som finns här.



Mysfaktorn i FIKA, American Swedish Institutes nya kombinerade restaurang och kafé, är inte särskilt



Menyn i FIKA innehåller klassiska svenska maträtter som köttbullar med lingonsylt.



Efter pensionen bestämde sig Rod Erickson för att hjälpa till som volontär på ASI. "Jag såg någonstans att de sökte guider som skulle kunna visa besökarna runt i huset och berätta om historien och verksamheten."

"Jag vet ju inte om de svenska traditioner som firas här stämmer med de som firas i Sverige idag."

Rod Erickson

hög. Den hektiska, slamriga och högljudna miljön för tankarna mer till en skolmatsal än till ett museum. Mycket dagsljus genom den stora glasväggen. Ljusa plaststolar och plastbord. Raka, rena linjer. Inte mycket arkitektoniska utsmyckningar. Med andra ord: Våldigt svenskt.

Under alla förhållanden verkar konceptet gå hem. De flesta borden är upptagna i dag, och flera sällskap väntar otåligt på att bli visade till sina platser. På FIKA:s meny finns bland annat köttbullar med potatismos och lingonsylt, gravlax med potatissallad och blomkålsgratäng. Till maten kan du släcka törsten med en kall Carlsberg. Efteråt kan du till det starka bryggkaffet njuta av en bit kladdkaka, en kanelbulle eller en chokladboll.

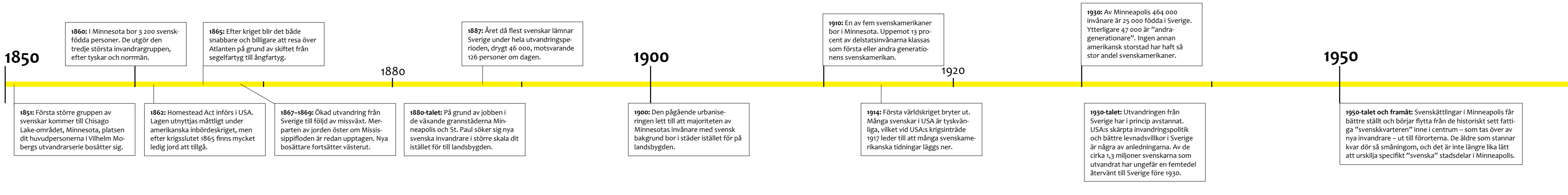
Vid ett av borden sitter Rod Erick-

son, en av många volontärer som på olika sätt hjälper till här på ASI. Han har varit engagerad som guide vid institutet i drygt fyra år.

–Det var när jag gick i pension som jag letade efter nya saker att göra. Jag såg någonstans att de sökte guider som skulle kunna visa besökarna runt i huset och berätta om historien och verksamheten.

Som före detta historielärare i 37 år är Rod van att tala inför grupper, och han guidar ett par gånger i veckan. Trots intresset för historia och arbetet som historielärare var det ganska sent i livet Rod började intressera sig för sin egen historia. Hans morföräldrar och farfar kom från Sverige och hans

Fortsättning på nästa sida



Rod Erickson bläddrar i sin "familjebok". Han känner att American Swedish Institute fungerar som en oas, "en fristad", för svenskamerikaner i Minnesota. "Det ger en mening att vara här och träffa sina egna."

”Vårt rena svenska håller på att försvinna. Vart kommer mitt svenska arv att ta vägen?”

Rod Erickson



Peggy Korsmo-Kennon (t h) instruerar besökare på ASI:s julmarknad hur man enligt svensk tradition ska krossa sin pepparkaka i tre delar och önska sig något. För Todd Sivertsson från Sverige och Minneapolisbo sedan två år är pepparkakskrosset en nyhet. "Jag kände inte till det innan jag kom hit i dag", säger han.

farmor från Norge vid sekelskiftet 1900, berättar han.

– 1984 skickade en av mina kusiner en bok med kompletta släktträd, brev, fotografier och så vidare, säger Rod och fiskar upp en tjock och bräddfylld pärm.

På framsidan står det i versaler skrivet "Erickson Family".

–Varje sommar har vi en släktträff i Seattle eftersom många i släkten bor där. Det känns som att släktträffar håller på att bli vanligare i USA, men jag vet inte varför.

Rods föräldrar lätsades inte om sin svenska bakgrund, berättar han. De kunde båda flytande svenska, men det var ingenting de använde. Förutom vid vissa tillfällen.

–Jag kommer ihåg att mina föräldrar ibland pratade svenska vid mid-

dagsbordet när de ville ha hemligheter. Vi barn förstod inte vad de sa, vi hade inte fått lära oss svenska.

–När jag växte upp pratades det inte så mycket om vårt svenska ursprung. Jag växte upp under andra världskriget. Det var ett väldigt patriotiskt krig. Man skulle visa lojalitet med USA, alla skulle vara amerikaner i första hand. Men i dag är många stolta över sin etniska bakgrund.

Fastän att många timmar har tillbringats på ASI:s kurser i svenska har Rod inte lärt sig språket, och det är något han önskar. Men, påpekar han som en slags tröst inför sig själv, det är inte så många som talar svenska här längre.

Något annat han tycker är tråkigt är att han aldrig har varit i Sverige.

–Jag vet ju inte om de svenska tra-

ditioner som firas här stämmer med de som firas i Sverige idag. När min pappa var i min ålder åkte han till Sverige, och han tyckte att det var helt fantastiskt. Jag hoppas att jag också kan göra det.

En del av den svenskamerikanska erfarenheten av den ibland svåra anpassningen till ett nytt samhälle lever kvar i form av humor. Som svensk känns framför allt en typ av skämt bekant, norgehistorierna.

– Jag hörde ett skämt av någon här bara häromdagen, berättar Rod förjust:

–Det var en norman som uppfann toalettsitsskyddet. Men det var en svensk som uppfann hålet i det.

Andra spridda och omtyckta skämt är de som kallas för "Ole and Lena", som är ett begrepp i Minnesota och

”När man kommer hit som svensk förstår man först inte vad de pratar om. De har en syn på Sverige som det var för 150 år sedan.”

Sibban Johnson

mellanvästerns norra delstater. Ole och Lena är två fiktiva karaktärer – oftast framställda som norska invandrare – som figurerar i skämt om både svenska och norska nybyggare i USA.

Skämten bygger ofta på språkförbistringar då personerna talar bristfällig engelska med grov brytning. Många bokhandlare i Minneapolis har åtskilliga samlingar av "Ole and Lena"-skämt, och de är enligt Rod mycket uppskattade i svenskamerikanska kretsar.

Rod benämner sig själv, precis som många andra svensktätningar, som "Swede", men han ser inget hinder med att kombinera den identiteten med att vara amerikan.

"Stolt" är ett annat ord som återkommer när Rod pratar om sin svenska bakgrund, men han har svårt att

beskriva varför han känner så. Han talar om ASI som en oas, en fristad, för "oss svenskar".

–Det ger en mening att vara här och träffa sina egna. Utanför ASI är det inte så mycket svenskt längre.

Typiska svenska egenskaper som Rod framhåller är att vara pålitlig, envis och konservativ – "Om något funkar, varför ändra på det?". Ärlighet betonar han också som del av svenskheten.

–Inför valet lades det fram ett förslag som skulle kräva fotolegitimation när man röstar för att förhindra fusk. Tidigare har det räckt att stå med på röstlängderna.

Han påpekar att Minnesota alltid brukar ha ett högt valdeltagande jämfört med andra delstater.

I presidentvalet 2012 gick 75 pro-

”Jag har inget behov av att få en stämpel med ’svensk’ på mig eller klä mig i folkdräkt för att känna mig svensk. Jag är svensk, det räcker.”

Sibban Johnson

cent av Minnesotas röstberättigade invånare till valurnorna, vilket var den högsta andelen i hela landet. Genomsnittet för hela USA var drygt 57 procent.

–Minnesota har en tradition med ett väldigt ärligt styre, och de tidiga guvernörerna var svenskar. Det svenska har varit en bra grund för Minnesota.

Det viktigaste för att klassas som svensk enligt Rod är att vara "biologiskt svensk", att ens förfäder kom från Sverige.

Han uttrycker därför en oro över vad som kommer att hända med det svenska arvet i framtiden.

–Vårt rena svenska håller på att försvinna. Min fru är fransk, brittisk och irländsk, så våra barn är en blandning av många nationaliteter.

Vart kommer mitt svenska arv att ta vägen?



Bara tio minuters promenad från ASI ligger Midtown Global Market, en enorm saluhall med butiker, kaféer och restauranger med mat och produkter från många delar av världen. Naturligtvis finns här också ett svenskt inslag: Café Finisp ng, ett kafé, en matbutik och en souvenirshop i ett.

När Midtown Global Market drog igång 2006 ville initiativtagarna gärna få med en skandinavisk affär på grund av Minneapolis många skandinaviska ättlingar. De kom i kontakt med Sibban Johnson och Maj-Britt Syse som båda kommer från Fin-spång i Östergötland och i dag driver

verksamheten. De flyttade till Minneapolis redan för 30  r sedan och har valt att stanna kvar.

I början var det dock lite svårt att förstå svenskamerikanernas syn på Sverige, men r Sibban. Det som uppfattas som svenskt av amerikaner kanske inte alltid betyder något för en svensk.

–När man kommer hit som svensk f rst r man först inte vad de pratar om. De pratar om lefsa, som  r från Norge, och potatiskorv som inte är så vanligt i Sverige längre. De har en syn på Sverige som det var för 150  r sedan.

Men det  r svårt för amerikaner att hänga med i Sveriges utveckling,

Fortsättning på nästa sida

Därför drog sig svenskar mot Minneapolis/St. Paul ...

På 1880-talet var nästan all jord i Minnesota tagen, och det blev dyrare att komma över mark. Samtidigt anlände fattiga invandrare från den svenska landsbygden som kunde utvandra på grund av högre löner, lägre resekostnader och, framför allt, betalda biljetter eller pengar

som skickats från anhöriga i USA. När de kom fram var de i behov av pengar, och det var Minneapolis och St. Paul som kunde erbjuda jobben. Männen jobbade oftast inom jordbruk, skogs- eller byggarbete. Många kvinnor fick jobb som hembiträden i amerikanska familjer.



Det fattiga kvarteret Swede Hollow växte fram i en dalgång i centrala St. Paul. Området är idag en park.

■ Svenska invandrare till USA har historiskt sett ansetts lättintegrerade i det amerikanska samhället jämfört med andra invandrargrupper.

Några orsaker till det kan ha varit:

1 Utbildning. Vid mitten av 1800-talet var så gott som alla svenskar läskunniga på grund av 1686 års kyrkolag. 1842 infördes dessutom folkskolereformen vilket ytterligare stärkte svenskar gentemot invandrare från andra europeiska länder.

2 Språket. Likhetera mellan svenska och engelska kan mycket väl ha underlättat övergången till det nya språket och därmed integrationen och etablering i det nya samhället.

3 Religionen. Nästan alla svenska utvandrare tillhörde den protestantiska läran, vilken redan under 1800-talet var den dominerande religiösa inriktningen i USA.



Paul Berglund förbereder maten inför kvällen på den nordiskt inspirerade restaurangen Bachelor Farmer. Maten är en viktig del av kulturen, menar han.



Terri Carlson äger en del möbler och föremål som kommer från Sverige. Den gula moraklockan i bakgrunden är signerad av sin förste ägare, landshövdingen i Karlstad i början av 1800-talet.

menar Sibban, eftersom saker förändras så snabbt. Första gången hon åkte till USA gick det åtta år innan hon åkte tillbaka till Sverige.

–Mycket hade ändrats. Folk blev förvånade över att jag inte kände till nymodigheterna eftersom jag pratade svenska, de tog för givet att jag bodde i Sverige. Då var jag tvungen att förklara: ”Jag har ju inte bott här på åtta år!”

Sibban har aldrig varit särskilt involverad i ASI eftersom hon tycker att de har en för snäv och lite fyrkantig syn på Sverige.

–Jag har inget behov av att få en stämpel med ”svensk” på mig eller klä mig i folkdräkt för att känna mig svensk. Jag är svensk, det räcker, konstaterar hon.

Det är svårt att andas i stadsjeepen; värmefläkten går på högvarv, det måste vara minst 28 grader i bilen. Utanför är det dock kyligare. Vintersolen har precis orkat ta sig upp över



Dag Blanck.

”Det finns en medvetenhet om sitt ursprung, men det säger inget om hur stark identifikationen är.”

horisonten på den klarblå himlen. Terri Carlson styr sin jeep in på vägen som är markerad ”Private road”. Vägen, som ligger i förorten Edina i anslutning till Minneapolis, leder in i ett bostadsområde med stora, vita ”townhouses”, motsvarande radhus. Här inne är gatorna lite renare, grasmattorna lite mer välsköta och husen lite finare.

Terri, som har svensk bakgrund, har varit i Sverige flera gånger och har varit volontär vid ASI i tre år.

–Mitt engagemang där har hjälpt mig att förstå mitt svenska arv och hur just min familj passar in i historien. Om du bor i USA och vet att du har din bakgrund någon annanstans finns det en längtan i ditt hjärta att veta varifrån du kommer.

Hon har, förutom att hon hjälper till där, en annan koppling till ASI. Det var nämligen hennes gammelfarfar som ägde företaget som utförde träsnideriet när Turnblad Mansion byggdes i början av 1900-talet.

–När jag växte upp var jag där

mycket med min farfar. Jag lärde känna de svenska arbetarna där. De var väldigt starka, både fysiskt och mentalt. Jag tycker att det är typiskt svenskt att inte visa känslor så mycket. Det stämmer in både på mig och på mina vänner som också är svensktätlingar.

Terri har en del svenska inslag i sitt hem: en ”amerikakista” vid fotöndan av hennes säng, en adventslusstake i fönstret och en moraklocka som ägdes av landshövdingen i Karlstad under första hälften av 1800-talet.

–Jag värdesätter de här sakerna som påminner mig om mitt svenska ursprung. På så sätt är det med mig hela tiden. Jag identifierar mig som amerikan, men jag känner mig svensk när jag umgås med andra med svensk bakgrund.

United States Census Bureau samlar kontinuerligt information om landets befolkning. Bland annat kartläggs amerikanernas ålder, hälsa, utbild-

ning och boende. Orsakerna till att detta genomförs är dels för att avgöra hur många platser varje delstat får i representanthuset, dels för att kunna fördela statliga bidrag där behovet är som störst.

Det utförs också nationella undersökningar gällande invånarnas ursprung, ”ancestry”. De tillfrågade får genom ett formulär fylla i minst ett land som de själva huvudsakligen anser sig härstamma från. Fyller man i fler än två länder väljs de två första.

I den senaste stora folkräkningen 2010 angav 4,3 miljoner amerikaner att de har helt eller delvis svenskt ursprung, vilket är drygt en procent av hela befolkningen. Nära tolv procent av dessa svensktätlingar bor i Minnesota där nästan var tionde invånare anser sig ha svenska rötter. Det gör Minnesota till USA:s mest tätbefolkade delstat vad gäller svensktätlingar. Grannstaten North Dakota kommer på en andraplats med fem procent.

Siffrorna ska dock tolkas med försiktighet, menar Dag Blanck, histo-

riker med inriktning på svenskamerikansk historia. Enligt honom visar inte detta hur man egentligen tänker kring sin bakgrund.

–Det här visar att det finns en medvetenhet om sitt ursprung, men det säger inget om hur stark identifikationen är.

En individs etniska identitet är kontextuell och spelar mer eller mindre roll vid olika tillfällen, menar Dag Blanck.

–Ibland tonas den ner, ibland bejakas den. Men man ska komma ihåg att människor har många olika identiteter såsom klass, kön, ålder, yrke och så vidare. I vissa situationer finns det utrymme för den etniska identiteten.

Det är inte bara gamla traditioner och kulturuttryck som lever kvar i Minnesota. Sverige och Norden har även på senare tid letat sig in i och influerat kulturlivet i Minneapolis. Det är inte omöjligt att invånarna här är mer lyhörda när det gäller skandinaviska

inslag. Enligt Jenn Stromberg på ASI har det, bara under det senaste året, inom vissa områden blivit inne med svenska och nordiska teman.

–Framför allt under hösten har det blivit trendigt med svenskt och nordiskt här. Den lokala kulturtidskriften har till exempel skrivit om svensk mat, design och inredning, säger hon.

Ett tydligt uttryck för den nya nordiska vågen i regionen är restaurangen Bachelor Farmer. Den ligger i en omrenoverad fabrikslokal i det trendiga och alltmot gentrifierade Warehouse District i centrala Minneapolis. Det gamla industriområdet består i princip bara av före detta fabriker och magasin i brunt, rött och gult tegel, en del mer nergångna än andra. Numera rymmer de klädbutiker, bostäder och restauranger.

Bachelor Farmers målsättning har hela tiden varit att servera ”färsch och enkel mat som hedrar Minnesotas nordiska arv”, som det står på hemsidan. De kryddor och grönsaker restaurangen använder odlas på taket i

”Jag tycker att det är typiskt svenskt att inte visa känslor så mycket. Det stämmer in både på mig och på mina svensktätade vänner.”

Terri Carlson

den egna trädgården som är den första i sitt slag i staden.

Kökschefen Paul Berglund har varit med sedan starten 2011. Han menar att framför allt svensk mat är nära sammankopplad med naturen.

–Maten är som bäst när vi värdesätter kvaliteten i enkla, färska råvaror. Vi använder mycket rotfrukter och lagar den mat som är i säsong. Jag tycker att nordisk mat är väldigt ärlig, den har inte något att dölja. Det som finns på tallriken är det du får.

Paul sitter i restaurangens bar. På bardisken i rostfritt stål framför honom står ett glas kranvatten. Inredningen i baren är ren och ljus med stora fönster och vita tak och väggar förutom på de ställen där den autentiska tegelväggen exponeras. Från taket kastar små spotlights och stilrena lampor ett sterilt ljus över rummet, och utmed barväggen står glas och spritflaskor prydligt uppgradade. Från köket hörs fräsande och hackande.

Om några timmar kommer de första gästerna. Och då är det inte bara

gäster med skandinaviskt ursprung, berättar Paul.

–Vi har en väldigt bred och skiftande kundbas.

Pauls farföräldrar kom från Sverige. Han växte upp i St. Louis, Missouri, en stad med få andra svensktätlingar.

–När man som svenskerikan växer upp i St. Louis har man inte samma kulturella nätverk som kanske italienskamerikaner har. När de går på italiensk restaurang är det en del av deras kulturella arv. I St. Louis finns inga svenska restauranger.

Maten spelar en viktig roll i upprättandet av en kulturell och etnisk identitet, menar Paul.

–En stor del av kulturen sker i hemmet, och en stor del av hemmet utspelar sig vid middagsbordet.

När han var liten och hälsade på sin farmor brukade hon bjuda på svenska köttbullar och pannkakor, något

Fortsättning på nästa sida



Lesley Darling bor i Svenska huset på Gustavus Adolphus campus. Hon är en av få studenter som läser skandinaviska studier och inte har svensk bakgrund.



Anders Björling på souvenirbutiken Swedish Kontur Imports i St. Peter vittnar om de många luftsmiddagarna som många kyrkor i Minnesota anordnar kring jul.



Bysten av Gustaf II Adolf på campusområdet. Den tillverkades i Stockholm 1932 av den svenske konstgjutaren Herman Bergman. Under skulpturen kan man läsa: "Swedish Lutheran Hero—King Defender of Protestantism and Friend of Culture."

Paul fortfarande minns. Hans pappa har alltid varit stolt över sin svenska härkomst, en stolthet som Paul också känner. Han har däremot svårare att förklara varför han känner som han gör.

—Om jag ska vara ärlig så tycker jag att patriotism egentligen är väldigt irrationellt. Men jag tror att alla vill känna att man hör hemma någonstans.

Enligt Paul är det svenska arvet i Minnesota i dag "levande men inte välmående".

—Många familjer lagar fortfarande julmiddagar på samma sätt som farmor och farfar. På vissa bilar registreringsskyltar kan man se svenska flaggor, och på vissa hus hänger det också svenska flaggor. Men att vara amerikan innebär också att vara en del i "smältdegeln". Här finns inte bara en etnicitet, det är många olika kulturer som påverkar varandra.



Gustavus Adolphus Colleges flagga.

busscentralen i Minneapolis stannar i vändzonen vid Jackson Campus Center. Tre flaggstänger närmast vändzonen är det första som fångar blicken: Minnesotas marinblå delstatsflagga, USA:s flagga och en gul flagga med svarta linjer som bildar vad som liknar ett keltiskt kors. I mitten av korset är Tre Kronor avbildade.

Universitetsområdet ligger i allt väsentligt öde under den gråvita himlen eftersom förmiddagslektionerna inte ännu har ringt ut. En 500 meter lång gångväg kantad av granar och lövfäll-da träd leder till ett enormt, kvadratisk betongkapell med ett smalt torn som sträcker sig mot skyn.

Längs gångstråket vid kapellet står en byst föreställande den svenska kung vars namn lånades när de svenska lutheranerna grundade Gustavus Adolphus College 1862. Kungen i fråga är Gustav II Adolf, som för 150 år sedan förkroppsligade de svenska idealen och sågs som den protestantiska lärans förkämpe i trettioåriga kriget.

På huvudet bär han en lagerkrans, en symbol som traditionellt förknippas med hjältedåd och lärdom. Inskriptionen på sidan av stenpe-laren går inte heller att ta miste på: "Swedish Lutheran Hero—King Defender of Protestantism and Friend of Culture."

Den religiösa dimensionen på Gustavus Adolphus har funnits med ända från starten. 1862 bestämde sig en av de svensk-lutherska församlingarna i södra Minnesota att börja undervisa präster och lärare. Beslutet föranledes av att tolv närliggande kyrkor var i skriande behov av utbildade präster. Den lilla skolan växte sakta men säkert.

1876 flyttade Gustavus Adolphus in i nybyggda lokaler i samhället St. Peter, cirka två timmars bilfärd sydväst om Minneapolis, där det ligger än i dag. Kristendomsenskap, latin och tyska undervisades på svenska medan man pratade engelska på matematiklektionerna.

Kyrkan fortsatte att vara en viktig

finansiär och bidrog med både pengar och mat under 1900-talets första decennier. Skolan har fortfarande dagliga gudstjänster för studenterna, men de är inte särskilt välbesökta.

I St. Peter bor det drygt 11 000 invånare. I dag anser närmare 1 500, knappt 13 procent, att de har helt eller delvis svenskt ursprung.

Genom åren har skolan behållit kopplingen med sitt svenska ursprung, såväl i som utanför klassrummen. Det finns rena språkkurser i svenska, men det går också att välja program med skandinaviska studier. Då studeras till exempel skandinavisk historia, litteratur, film och mångfald.

Från Gustaf II Adolfs byst går vägen förbi Folke Bernadotte Memorial Library och Nobel Hall of Science till Svenska huset, ett av studentboendena på campus. Gustavus Adolphus är ett så kallat "residential college", vilket innebär att majoriteten av studenterna — drygt åtta av tio — bor på campusområdet.

—Varje torsdag kväll bjuder vi i

huset in till fika. Alla som vill får komma, berättar Lesley Darling från Nebraska, en av de totalt tio boende i Svenska huset.

—Och i augusti anordnar vi kraftskiva, tillägger hon.

Lesley läser andra året miljöstudier kombinerat med skandinaviska studier. Studenterna på Gustavus skandinaviska program har enligt henne valt utbildningen av olika anledningar. Det stora flertalet har någon form av svenskt ursprung som ligger till grund för deras intresse. De är uppväxta med maten och traditionerna och vill fördjupa sin kunskap och lära sig mer om det moderna Sverige.

Vissa har ett politiskt perspektiv och vill studera svensk jämställdhet, miljöfrågor eller utbildning. Andra vill lära sig svenska. Ytterligare några lockas av svensk litteratur, film och musik.

Själv har Lesley inga svenska släktband. Hon fastnade just för det svenska språket.

—Jag älskar språk. Jag skulle vilja

lära mig alla språk om det var möjligt. Svenskan är ett spännande språk eftersom det är så likt engelskan.

Lesley påpekar att hon inte hör så mycket svenska utanför svensklektionerna.

—Om någon pratar svenska i dag är det ofta far- eller morföräldrar.

För Lesley är Sverige ett modernt land med bra miljöarbete och väl utvecklad sjukvård. Hon är dock inte representativ för amerikaner, menar hon.

—De flesta amerikaner vet inte så mycket om världen förutom där USA har egenintresse.

Om drygt en månad åker Lesley till Sverige för första gången. Vårterminen ska hon tillbringa på Mora folkhögskola genom ett utbytesprogram, något som de flesta studenterna på programmet gör under sin utbildning. Hon är spänd inför resan men tror att hon kommer att trivas bra i Sverige.

Att Lesley har bott i Minnesota i några år har möjligtvis förberett henne på den svenska kulturen. Här



Glenn Kranking.

talas det nämligen om att invånarna är trevligare, artigare och vänligare än i övriga delstater, framför allt mot främlingar. Det i många avseenden stereotypa uppförandet kallas för "Minnesota nice".

Traditionellt uppfattas det som en kvarleva från den massiva skandinaviska invandringen och invandrarnas inflytande under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Normän och svenskar som kom hit ska ha anpassat sina kulturer till den nya så att resultatet blev ett slags amerikaniserad form av jantelagen.

Klassiska exempel på hur det kan ta sig uttryck i vardagen är konflikträdsla, tystlåtenhet, svårigheter att visa känslor och konservatism. Kanadensare brukar också ibland karikeras med liknande egenskaper, vilket är intressant eftersom många skandinaviska invandrare bosatte sig där också.

Lesley har ett eget exempel på hur Minnesota nice märks som nog många svenskar kan känna igen sig i.

—Om det står ett fat med kakor på ett bord är det ingen som vågar ta den första. Likadant om det bara ligger en kvar. Ingen tar den. Det är typiskt Minnesota nice.

Ett minst lika vanligt tillägg till den välkända frasen är "Minnesota ice", berättar Glenn Kranking, lärare i skandinaviska studier på Gustavus Adolphus.

—Med det menas att folk är trevliga och artiga mot dig men samtidigt lite reserverade. De pratar gärna med dig i hissen, men det är svårt att komma någon riktigt nära. Det sägs att människor här är artiga och ödmjuka, lite "lagom".

Som svensk är det inte svårt att känna igen traditionerna och aktiviteterna som finns här på Gustavus Adolphus. De svenskklingande namnen på såväl studenter som lärare, byggnader uppkallade efter Bernadotte, Nobel, Wallenberg och Jussi Björling, Lin-

Fortsättning på nästa sida

Pendelbussen från Greyhound-



Svenskläraren Lena Norrman visar upp en tecknad serie som hennes studenter har gjort. På lektionen i eftermiddag ska eleverna träna det svenska språket genom att leka Pictionary.

néparken, de Tre Kronorna i skolans logotyp. I Hillstrom Museum of Art pågår en utställning med tavlor från Nationalmuseum och Moderna museet i Stockholm.

Utbytet med Sverige är minst sagt påtagligt. I oktober besökte det svenska kungaparet Gustavus Adolphus, bara ett par dagar efter att skolans årliga Nobelkonferens hade hållits. Varje oktober bjuds forskare och akademiker in för att i Alfred Nobels anda föreläsa och diskutera aktuell forskning och globala frågor.

Sedan starten för 150 år sedan har svenska lärts ut på Gustavus, berättar Glenn. Dock utgör svenskundervisningen numera endast en bråkdel av alla utbildningar, och i dag måste man varken ha svensk bakgrund eller vara lutheran för att få studera eller undervisa på colleet, berättar Glenn. I praktiken är det ändå fler svenskttlingar här än på ett genomsnittligt amerikanskt lärosäte.

Glenn har själv delvis svenska rötter, men att växa upp i en svensk-

amerikansk familj är ingen garant för att som vuxen intressera sig för sin svenska bakgrund, något Glenns syster är ett levande bevis på.

–När jag var liten gick jag och min syster på en svensk folkdanskurs. Nu när hon är vuxen har hon vänt sig mot allt det svenska medan jag är lärare i skandinaviska studier på Gustavus! Jag vet inte riktigt varför hon har gjort så. Men det var likadant när svenskar-na först kom hit. Några anpassade sig helt till USA. Andra behöll sina gamla sätt. Det fanns båda sorter.

–Invandrare som kommer till en plats med många från samma land håller ofta fast vid sina traditioner. Med tiden anpassas de till den nya kontexten.

En sådan tradition är lucia som firas på många håll i Minnesota. En vecka före luciadagen hålls på Gustavus Adolphus en av årets största tillställningar för 72:a året i rad, The Festival of St. Lucia. I skolans veckotidning poserar de sex andraårsstudenterna som har valts ut att delta i

”Invandrare som kommer till en plats med många från samma land håller ofta fast vid sina traditioner. Med tiden anpassas de till den nya kontexten.”

Glenn Kranking

årets luciagrupp. För att bli utsedd ska tjejerna ha vissa dygdiga egenskaper som enligt Gustavus Adolphus College associeras med den riktiga Lucia: ledarskap, hjälpsamhet, generositet, vänlighet och omtänksamhet. Luciafestivalen består av en gudstjänst på Gustavus som följs av lunch: smörgåsbord.

Möjligen var ansvarig Sverige-expert inte närvarande när tidningsbilderna av luciatjejerna togs. Samtliga är iförda norska lusekoflor.



På en av hyllorna i souvenirbutikens Swedish Kontur Imports mitt i St. Peter står en bok som förklarar hur man ska göra för att få till en äkta svensk jul. Boken är skriven av en svenskamerikanska och innehåller recept på julmat, tips på julkativiteter och förklaringar till några svenska jultraditioner.

Problemet är bara att det känns som att boken är skriven 1897 istället för 1997, som den är. Författaren

har friskt blandat traditioner från hela Skandinavien från förr och nu.

Hon berättar om ”the little Christmas gnome” – en blandning av bondesamhällets gårdstomte och den moderna jultomten – som tillsammans med sin vän, julbocken, på julafton delar ut julkappar till alla svenska barn. Alla svenskar äger också en dalahäst som året runt står utanför ytterdörren.

Synen på könsroller som här och var skymtar fram skiljer sig också en del från dagens Sverige:

”Precis som de svenska kvinnorna bör du starta julbaket i god tid.”

Ett annat måste för en svensk jul är äggkaffe, ”egg coffee”, som vid juletid finns i alla svenska hem, enligt författaren. Äggkaffe är en från början skandinavisk, främst norsk, specialitet som består av kaffe kokat på äggindränkta kaffeböner. I Skandinavien är drycken i princip utdöd, men den lever fortfarande kvar i den amerikanska mellanvästern. En bild visar en familj som dansar runt granen i en

timmerstuga som i dag snarare skulle hittas på Skansen än ute i de svenska skogarna.

Lutfisk nämns också i förbigående av författaren, och det är en tradition som lever lika starkt, om inte ännu starkare, i Minnesota än i Sverige.

–Alla kyrkor i trakten anordnar lutfiskmiddagar så här kring jul, säger Anders Björling som äger och driver souvenirbutik, endast tio minuters gång från Gustavus Adolphus College.

Anders startade butiken 1962 tillsammans med sin fru, och det är i dag den äldsta svenska souvenirbutik i sitt slag i USA.

Det blir ett kort samtal med Anders eftersom han ska på middag hos några vänner. Där ska det bjudas på smörgåsbord.

Jag återvänder till julkoken. Jag bläddrar och letar men kan inte hitta det.

Ingenstans står det att nästan halva Sveriges befolkning sedan ett halvt sekel planerar sitt julaftonsfirande ut-

”Det är en amerikansk svenskhet eftersom kulturen stagnerar när den är separerad från sitt ursprung. Vi måste introducera Sverige så som det är i dag.”

Lena Norrman

”Många vill inte höra talas om dagens Sverige eftersom det förstör deras romantiska bild.”

Lena Norrman

ifrån en samling amerikanska tecknade filmer.



”Det är lite labyrintaktigt.” Orden i Lena Norrmans mail beskriver vägen till hennes kontor på tredje våningen i Folwell Hall, byggnaden som rymmer Minnesotauниверситетets institution för tyska, nederländska och skandinaviska språk.

Efter ett par felvändningar i de extremt smala korridorerna, där kontoren ser ut att vara byggda av japanska shoji-väggar, skymtar Lena till slut i ett av rummen.

–Kom in, säger hon genom den öppna dörren.

Hon har verkligen haft tid att lära sig hitta här. För sju år sedan började hon att jobba som lektor i svenska och samordnare för skandinaviska studier på universitetet. Här läser ungefär 70 studenter per år svenska.

–Många av mina studenter är av svensk börd. Men jag ska också vara ambassadör för Sverige och få personer intresserade som inte har någon svensk koppling från början.

De flesta av hennes studenter kombinerar svenskan med andra studier och tar dubbla examina, säger Lena, och många av dem ser upp till Sverige som samhällsmodell. De är också intresserade av svensk film, litteratur och musik.

Eftersom Lena är medlem i styrelsen vid ASI har hon sett arbetet med det svenska arvet i Minneapolis på nära håll.

–Det är en amerikansk svenskhet eftersom kulturen stagnerar när den är separerad från sitt ursprung. Vi måste introducera Sverige så som det är i dag, men många vill inte höra talas om dagens Sverige. Skulle man till exempel nämna att det finns problem med dagens invandring, som det också finns här, förstör det deras romantiska bild av Sverige.

Tidigare i år kom författaren Jens Lapidus på besök i svenskklässerna för att berätta om Stockholms under värld som han skildrar i sina böcker.

–Då sa en av studenterna: ”Så är det inte i Sverige”, utan att ens ha varit där.

År släkthistoria extra intressant i ett land som USA där i princip alla är invandrare några generationer tillbaka?”

–Jag tror det. Det handlar om att hitta sina rötter. Alla vill vi ha en bakgrund. Det här är en så stor kontinent med så många olika härkomster. Många släktforskar och åker ”tillbaka” till bygderna i Sverige som deras släktingar flyttade ifrån. Svenskamerikaner kallar sig för ”Swedes”. Uppe i svenskybygderna norr om Minneapolis stoltserar de med sin svenskhet.

Många i Minnesota går i kyrkan, och särskilt kyrkorna är platser där man försöker bevara svenska traditioner, enligt Lena.

–De anordnar lutfiskmiddagar vid jul och andra typer av samkväm. Men det är inte mitt Sverige, det är Mobergs.

Lena berättar att studenterna ibland tittar på svenska tv-program, och det finns ett som är särskilt populärt:

–”Svenska Hollywoodfruar”. Men jag försöker pusha för ”På spåret” istället. Ett program som jag visar på lektionerna är ”Skärgårdsdoktorn” eftersom de pratar långsamt, och så får man se den vackra svenska naturen. Det är mitt Sverige.



Spårvagnen saktar in och stannar. Stationen heter Metrodome Station. Hundra meter från spårvagnsfönstret tornar ett enormt idrottsstadion upp sig. Bokstäverna på betongväggen, banderollerna och lyktstolparna bildar orden Minnesota Vikings. Idrottsanläggningen är Hubert H. Humphrey Metrodome, hemmaarenan för Minneapolis lag i amerikansk fotboll. Alla lag i den nationella fotbollsligan, NFL, har ett smeknamn: Dolphins, Lions, Bears, Cowboys och så vidare. Och i Minneapolis heter laget Vikings.

Precis till höger om lagnamnet syns lagets logotyp. Det är ett manshuvud i profil med en tjock, axellång, blondgul mustasch och lika blondgula, buskiga ögonbryn. Håret har samma färg som mustaschen och är långt och flätat. Ansiktet är utmejslat med markerade kindben och haka, och ögonen syns inte på grund av den kisande och beslutsamma blicken. På den blågula hjälmen på huvudet sitter två långa vita horn, som vore det en bisonoxe. En viking, helt enkelt.

På Minnesota Vikings hemsida står det att direktören strax efter lagets grundande 1960 föreslog smeknamnet Vikings. Namnet skulle dels symbolisera ”en aggressiv person med vinnarskalle”, dels referera till ”den nordiska traditionen i norra mellanvästern”. Sedan 20 år tillbaka har laget också en maskot, Ragnar the Viking. Det är en hårig och långskäggig man klädd i pälsväst, pälsstövlar och hornhjälm som kör runt på en motorcykel på planen före matcherna.

Enligt Lena Norrman, som också har forskat om vikingatiden, har lagnamnet ingen direkt koppling till den skandinaviska invandringen till området.

–Många svenskar utvandrade före den nationalromantiska rörelsen som bland annat förskönade vikingatiden. Man vill ha den här kopplingen och försöker konstruera den. Visserligen

har man hittat mynt i Minnesota från vikingatiden men inga bosättningar. Det handlar om efterkonstruktioner och följer traditionen om vikingar som stora, starka män.



–I Sverige sover alla i enkelsängar.

Den kvinnliga guiden i informationsfilmen levererar påståendet med sådan självklarhet, utan spår av ironi i rösten eller ”glimt i ögat”. Hon står vid Kristinas sång i Nya Duvemåla, ett litet, gult trähus i två våningar mitt i ett öppet, böljande landskap strax utanför Lindstrom. Hundra meter bakom ligger Chisagosjön. Huset är ett museum, inrett efter Karl-Oskars och Kristinas nybyggarhem i Vilhelm Mobergs romaner, men här i svenskybygderna är det svårt att avgöra var verkligheten slutar och fiktionen tar vid; bredvid huset står ett astrakanträd planterat.

Nya Duvemåla är stängt för allmänheten för den här säsongen. Inne på turistbyrån i Lindstrom erbjuds istället den tjugominuter långa filmen om museet.

Även om guidens felaktiga kommentar i det här fallet grundar sig på bristande research kan detta ändå vara symptomatiskt för hur en stor del av dagens svenskamerikaner ser på sitt svenska ursprung. Det kanske inte spelar så stor roll om alla fakta och detaljer blir rätt, det är den stora berättelsen om förfädernas umbäranden, slit och viljestyrka och, slutligen, deras framgångar som är viktiga. Sedan den stora utvandringen har både Sverige och USA förändrats, och de seder och bruk som de svenska invandrarna tog med sig har antingen ”fryst” eller utvecklats i andra riktningar än i Sverige. Tydliga nationella och kulturella symboler används för att konstruera, upprätthålla och förstärka en identitet och tillhörighet.

De som inte besöker ”det gamla landet” får följaktligen en lite snedvriden bild av Sverige. Det blir folkdräkter, knätofsar och majstånger. Det blir lutfisk, palt och dalahästar. Det blir som det var när deras förfäder emigrerade till Amerika för 150 år sedan.

–You’re making me think a lot about my Swedish heritage, säger Rod Erickson under vår intervju.

Han har uppenbarligen inte tänkt så mycket på innebörden av ”svensk”. Rod har aldrig varit i Sverige och han kan ingen svenska. Ändå kallar han sig Swede, en stolt sådan. Han har fyllt sin svenska identitet med innehåll som skänker honom mening och ett sammanhang. En personlig svenskhet.

Kanske behöver det inte vara svårare än så.